

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АВІАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ

КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ АВИАЦИОННОЙ ОТРАСЛИ УКРАИНЫ НА МИРОВОМ РЫНКЕ

COMPETITIVENESS OF THE UKRAINIAN INDUSTRIAL SECTOR ON THE WORLD MARKET

У статті визначено доцільність та ефективність розвитку авіаційної галузі в Україні. Проведено відбір найпотужніших компаній – виробників авіаційної техніки у світі, обрано найбільше підприємство українського авіабудування, проаналізовано основні економічні показники діяльності провідних підприємств світової та української авіації, визначено місце українського авіабудівного підприємства серед світових лідерів. Надано характеристику та проведено оцінку конкурентоспроможності ДП «Антонов» на вітчизняному та світовому ринках. Досліджено основні проблеми, що впливають на конкурентоспроможність українських авіабудівних підприємств та авіаційної галузі України в цілому та стримують її розвиток. Сформовано можливі перспективи розвитку провідних світових виробників авіаційної галузі та українського виробника.

Ключові слова: конкурентоспроможність, авіабудівна компанія, авіаційна галузь, авіаційна техніка.

В статье определена целесообразность и эффективность развития авиационной отрасли в Украине. Проведен отбор крупнейших компаний - производителей авиационной техники в мире, избрано крупнейшее предприятие украинского авиастроения, проанализированы основные экономические показатели деятельности ведущих предприятий мировой и украинской авиации, определено место украинского авиастроительного предприятия среди мировых лидеров. Охарактеризована и проведена оценка конкурентоспособности ГП «Антонов» на отечественном и мировом рынках. Исследованы основные проблемы, влияющие на конкурентоспособность украинских авиастроительных предприятий и авиационной отрасли Украины в целом и сдерживают ее развитие. Сформированы возможные перспективы развития ведущих мировых производителей авиационной отрасли и украинского производителя.

Ключевые слова: конкурентоспособность, авиастроительная компания, авиационная отрасль, авиационная техника.

In the article is identified the feasibility and effectiveness of the aviation industry in Ukraine. Also in the article is selected the most powerful companies - producers of aviation technology in the world, is selected the largest Ukrainian aerospace company, is analyzed the main economic indicators of the leading companies of the world and Ukrainian aviation, is identified place of Ukrainian Aircraft company among the world leaders. Characterized and evaluated competitiveness "Antonov" in the domestic and global markets. The basic problems

affecting the competitiveness of Ukrainian aircraft building enterprises of Ukraine and the aviation industry as a whole and hinder its development are investigated. Formed possible prospects of the world's leading producers of aviation industry and the Ukrainian producer.

Keywords: competitiveness, aircraft company, aviation industry, aviation equipment.

Вступ. В умовах глобалізації для кожної країни є необхідним визначення пріоритетного напрямку розвитку в міжнародному середовищі. Звичайно, для України найбільш реальним та ефективним напрямом є машинобудування, розвиток якого забезпечує конкурентоспроможність країни на світовому ринку та визначає її імідж. Серед галузей українського машинобудування, які володіють найбільшим потенціалом до розвитку, є авіабудування. Ефективне функціонування даної галузі забезпечує ряд конкурентних переваг для економіки країни, серед яких можна виділити наступні: значні надходження до бюджету, провідні позиції на міжнародній арені, робочі місця для висококваліфікованих кадрів та співпраця з економічно-розвиненими країнами. Оскільки світове господарство піддається жорсткій конкуренції провідних лідерів за ринки збуту та лідерство у галузях, тому доцільно проаналізувати діяльність даних лідерів у галузі авіабудування та визначити конкурентні можливості вітчизняних підприємств.

Дослідження розвитку авіабудівної галузі такі вчені-економісти, як Л. Афанасьєва [1], Дж. Венсвін [2], Г. Кривов [1], В. Матвієнко [1], Ю. Приходько [3], А. Соколов [4], С. Толкачов [5]. Проте за останні роки було здійснено досить мало досліджень конкурентоспроможності саме галузі української авіації. Оскільки дана галузь стратегічно важлива для економіки України, то актуальним питанням є оцінка її конкурентоспроможності та визначення позиції у світовому авіабудуванні.

Постановка завдання. Метою даної роботи є оцінка рівня конкурентоспроможності вітчизняного авіабудування та надання практичних рекомендацій щодо його підвищення. Для досягнення мети було поставлено та вирішено наступні завдання:

- здійснено порівняльний аналіз діяльності провідних світових та вітчизняних виробників авіаційної техніки;
- визначено місце українського авіабудування у світовому виробництві;
- обґрунтовано проблеми та оцінено перспективи розвитку авіабудівної галузі України.

Методологія. При проведенні дослідження було використано такі методи, як критичний аналіз (при відборі лідерів світового авіабудування), порівняльний та статистичний аналіз (при аналізі основних показників діяльності авіабудівних компаній), систематизація та узагальнення (при дослідженні проблем, що стримують розвиток галузі).

Результати дослідження. Аналіз аналітичної інформації свідчить, що на сьогодні у світі існує три провідні компанії, які займають найбільші частки

у виробництві та постачанні авіаційної техніки. Досліджуючи основні показники, які характеризують діяльність провідних виробників в галузі авіабудування, можна зазначити, що лівову частку ринку авіаційної техніки контролюють компанії Boeing [9], Airbus Group [10] та Bombardier [11]. Дані компанії здійснюють помітні кроки у розширенні власної діяльності, займають значні частки світового ринку авіатехніки та здійснили найбільше поставок літаків за останні роки. Статистичні дані свідчать про те, що основним виробником авіапродукції України є ДП «Антонов», що входить до складу ДК «УКРОБОРОНПРОМ» [8]. Саме зазначені вище компанії обрано для аналізу конкурентоспроможності авіабудівної галузі.

Найбільшою з представлених є корпорація Boeing – провідний виробник цивільних і військових повітряних суден, а також оборонних, космічних систем і систем безпеки. Компанія заснована у 1916 році як The Pacific Aero Products Company, через рік перейменована на Boeing Airplane Company. Компанія вперше заявила про себе в 1933, коли було розроблено пасажирський літак Boeing 247. Під час Другої світової війни, компанія розширила власне виробництво, головним чином за рахунок військових літаків (350 одиниць в місяць). Після закінчення війни компанія активно починає створювати пасажирські літаки і збільшувати обсяги замовлень [6].

Майже дві третини виробленої продукції Boeing реалізує іноземним споживачам, що сприяє надходженню коштів до бюджету від експорту продукції даної компанії. Проте якщо розглядати співставлення з ВВП США, то продукція, вироблена компанією Boeing, складає лише 0,54% від ВВП.

Потужним конкурентом для Boeing є корпорація Airbus Group, яка знаходиться у власності чотирьох європейських країн (Франція (37,9%), Німеччина (37,9), Велика Британія (20%) та Іспанія (4,2%)). Airbus Group є одним з найбільших світових виробників комерційних, вантажних та військових літаків. Функціонування компанії почалось у 1967 році. Вагомим стимулом для проектування та створення нових літаків стала конкуренція з США, які лідирували в авіабудівній галузі. З 1967 року компанія створила 5 серій пасажирських літаків, 8 модифікацій службових реактивних літаків, 3 серії вантажних та 5 видів військових літаків. Дана компанія є лідером на європейському ринку та займає значну частину світового ринку. Близько 65-70% усієї випущеної продукції компанія реалізує іноземним покупцям. Частка доходів компанії у загальному ВВП країни знаходиться на рівні 3% [7].

Щодо канадського Bombardier, то це єдина компанія у світі, сферами діяльності якої одночасно є залізничне та авіаційне машинобудування.. Bombardier є третьою у світі компанією з виробництва цивільних літаків після Boeing та Airbus Group. Канадська компанія Bombardier є широковідомою не лише в межах внутрішнього ринку, а й на світовому. Bombardier – третій у світі авіавиробник після Boeing та Airbus Group. Компанія заснована у 1942

році, проте авіабудуванням зайнялась лише у 1980-их роках. Bombardier є потужним світовим виробником бізнес-літаків та літаків регіонального призначення. Більше 90% усієї продукції спрямовується саме на міжнародні ринки. Частка у ВВП Канади незначна – у 2015 році склала лише 0,17% [11].

Досліджуючи українську авіабудівну галузь, можна виділити основного виробника авіаційної техніки – ДП «Антонов». Підприємство є лідером в українському авіабудуванні, здійснює одиничні поставки для різних країн світу, займається розробкою та конструюванням літаків різного призначення, проте конкурентні переваги має у виробництві регіональних пасажирських та середніх і важких транспортних літаків.

Для проведення економічного аналізу було обрано 10 найвагоміших показників, які дають змогу оцінити стан компанії, рівень її активності та позицію серед інших підприємств. Вихідні дані для аналізу наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Матриця вихідних даних підприємств (2014 р.)

Виробник	Поставлено, одиниць	Замовлено, одиниць	Обсяги продаж, млн. дол. США	Прибуток, млн. дол. США	Середньорічний показник зростання за останні 3 роки, %	Активи, млн. дол. США	Рентабельність виробництва, %	Витрати на наукові дослідження в собівартості, %	Кількість працівників, осіб	Продуктивність праці, тис. дол./особу
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Boeing	723	1432	90762	5446	5,5	99198	18,3	4	165500	548,4
Airbus Group	629	1456	80657	3122	0,4	127672	17,3	6,5	138622	581,8
Bombardier	84	282	20111	(1246)	3,9	27614	14,7	2	73950	271,9
ДП «Антонов»	2	5	282	3,3	-23,5	511	11,4	13,4	12893	21,9

(побудовано на основі [8], [9], [10], [11])

Для подальшого аналізу сформуємо матрицю стандартизованих коефіцієнтів, елементи якої визначаються за формулою (1) (табл. 2).

$$x_{ij} = \frac{a_{ij}}{\max a_{ij}}, \quad (1)$$

де x – стандартизований коефіцієнт; a – елемент матриці вихідних даних; $\max a$ – максимальний елемент матриці вихідних даних.

Таблиця 2

Матриця стандартизованих коефіцієнтів підприємств

Виробник	Показники									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Boeing	1	0,984	1	0,995	0,61	0,777	1	0,299	1	0,943
Airbus Group	0,87	1	0,889	0,784	0,508	1	0,945	0,485	0,838	1

Bombardier	0,116	0,194	0,222	0,113	0,578	0,193	0,803	0,149	0,447	0,467
ДП «Антонов»	0,003	0,003	0,003	0,5	0,47	0,004	0,623	1	0,078	0,038

Для кінцевого розрахунку рейтингової оцінки компанії за допомогою експертної оцінки визначено вагові коефіцієнти для кожного економічного показника (табл. 3).

Таблиця 3

Вагові коефіцієнти економічних показників

Поставлено, одиниць	Замовлено, одиниць	Дохід від реалізації, млн. дол. США	Прибуток, млн. дол. США	Середньорічний показник зростання за останні 3 роки, %	Активи, млн. дол. США	Рентабельність виробництва, %	Витрати на наукові дослідження в собівартості, %	Кількість працівників, осіб	Продуктивність праці, тис. дол./особу
0,1	0,05	0,1	0,1	0,15	0,05	0,15	0,05	0,05	0,2

На основі матриці стандартизованих коефіцієнтів та вагових коефіцієнтів розраховано інтегральну оцінку рівня конкурентоспроможності компанії за формулою (2).

$$R_j = \sqrt{k_1 x_{1j}^2 + k_2 x_{2j}^2 + \dots + k_n x_{nj}^2}, \quad (2)$$

де R – інтегральна оцінка рівня конкурентоспроможності компанії; k – ваговий коефіцієнт; x – елемент матриці стандартизованих коефіцієнтів.

Враховуючи інтегральні оцінки, визначено рейтинг кожної компанії авіабудування (табл. 4).

Таблиця 4

Результати порівняльної рейтингової оцінки провідних виробників

Виробник	Показники										R_i	М
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
Boeing	0,1	0,0484128	0,1	0,099	0,056	0,0302	0,15	0,004	0,05	0,178	0,903	1
Airbus Group	0,07569	0,05	0,0790321	0,061	0,039	0,05	0,134	0,012	0,035	0,2	0,858	2
Bombardier	0,0013456	0,0018818	0,0049284	0,001	0,05	0,0019	0,097	0,001	0,01	0,0436	0,461	3
ДП «Антонов»	0,0000009	0,00000045	0,0000009	0,025	0,033	0,0001	0,058	0,05	0,0003	0,0003	0,409	4

За отриманими інтегральними оцінками беззаперечним лідером в авіабудуванні є Boeing. Оцінка даної компанії склала 0,903, що забезпечило першість у рейтингу. Другою компанією за результатами аналізу стала Airbus Group (0,858). Зі значним відставанням від лідерів рейтингу на третій сходинці знаходиться канадський Bombardier (0,461). Завершує рейтинг вітчизняна компанія ДП «Антонов» з оцінкою 0,409.

Boeing лідирує за обсягами річних поставок літаків, обсягами продажу та отриманих прибутків. У 2014 році Boeing поставив найбільшу кількість цивільних літаків – 723 (2015 рік – 762). Крім цього, компанія поставляє і літаки військового призначення. У 2014 було поставлено 179 військових літаків (2015 рік – 186). Щодо отриманих замовлень, Boeing отримала 1432 замовлення, що на 24 літаки менше, ніж Airbus Group. В 2015 році Boeing також поступилася обсягом замовлень європейському конкуренту – 768 суден.

За обсягами продажу та розміром отриманого прибутку Boeing є лідером. В 2014 році компанія здійснила продажів на 90,8 млрд. дол. США, а в 2015 році – на 96,1 млрд. дол. США (зростання на 5,9%). Розмір чистого прибутку компанії у 2015 році зменшився з 5,4 млрд. дол. США до 5,2 млрд. дол. США. Високий середньорічний темп зростання (5,5%) свідчить про активний ріст компанії, її виробництва і продажу. Загалом, Boeing кожного року отримує все більше замовлень на поставку літаків, вчасно їх виконує, тому літак виробництва Boeing можна зустріти майже у кожному аеропорту світу. Компанія володіє високим рівнем довіри та інтересу з боку потенційних споживачів, оскільки є гарантом високої якості, надійності та комфорту.

Airbus Group у рейтингу конкурентоспроможності з інтегральною оцінкою 0,8578 отримала друге місце. Компанія займає провідні позиції у галузі авіабудування і за деякими показниками випередила світового лідера Boeing. За результатами 2014 року компанія поставила 629 цивільних літаків, що свідчить про надзвичайно потужне та ефективне виробництво в компанії. В 2015 році Airbus Group збільшила обсяги поставок до 635 одиниць. В 2015 році компанія поставила 395 вертольотів та 34 суден військового призначення. Щодо нових замовлень, то в 2014 році компанія отримала замовлення на виробництво 1456 літаків цивільного призначення (2015 рік – 1080).

Обсяг продажів компанії у 2014 році знаходився на рівні 80,7 млрд. дол. США, у 2015 зменшився до 71,5 млрд. дол. США. Зменшився також отриманий прибуток, який у 2015 році становив 2,99 млрд. дол. США. Через падіння обсягів продажу у 2015 році, середньорічний темп зростання – 0,4%. Загалом, за досить короткий проміжок часу Airbus Group довела, що європейське авіабудування не поступається американському. Підтвердженням цього є успішна конкуренція, зростаючі активи компанії, замовлення на поставку літаків та розробки нових моделей літаків різного призначення.

Bombardier знаходиться на третьому місці у рейтингу конкурентоспроможності підприємств. Компанія не є лідером за жодним з економічних показників, проте займає провідні позиції на світовому ринку завдяки своїй активній та наполегливій праці. Розглядаючи обсяги поставок за 2014 рік, можна зазначити, що Bombardier поставила 84 літаки цивільного призначення. В порівнянні з компаніями-лідерами рейтингу такий обсяг поставок незначний, проте все ж досить помітний для канадського

авіабудування. Якщо порівняти, то у 2015 році спостерігається зменшення поставок на 8 одиниць – до 76 літаків. Крім цього, у 2015 році компанія також поставила 199 бізнес-літаків. Щодо отриманих замовлень, то у 2014 році Bombardier їх обсяг склав 282 літаки різного призначення.

У 2014 році компанія реалізувала продукції на загальну вартість 20,1 млрд. дол. США, проте у 2015 зменшила обсяги продажу до 18,2 млрд. дол. США. В результаті компанія закінчила 2014 та 2015 роки зі збитками у розмірі 1,2 та 5,3 млрд. дол. США відповідно. Через такі помітні негативні зміни середньорічний темп зростання за останні три роки склав лише 3,9%.

Що стосується ДП «Антонов», то вона отримує та виконує все менше замовлень, її обсяги продажу та розмір прибутку зменшується. У 2014 році ДП «Антонов» поставило лише 2 літаки із п'яти запланованих та отримало замовлень на 5 літаків. Обсяги продажу підприємства у 2014 році склали лише 282 млн. дол. США. У 2015 році за 9 місяців обсяг продажу компанії склав 119,1 млн. дол. США. Прибуток підприємства у 2014 році знаходився на рівні 3,3 млн. дол. США, а за 9 місяців 2015 склав 12,5 млн. дол. США, що свідчить про позитивні зрушення в діяльності підприємства. Проте середньорічний темп зростання (-23,5%) характеризує певні проблеми в розвитку.

Щодо отриманих замовлень на виробництво нових літаків, то 2015 рік є успішним для вітчизняного авіабудівного підприємства, оскільки воно отримало замовлення на виробництво і реалізацію 43 літаків. Щодо 2016 року, то на даний час ДП «Антонов» буде 10 літаків і має 18 твердих замовлень. Всього у портфелі замовлень компанії три літаки моделі Ан-148 для Міністерства оборони України, 10 літаків Ан-178 для азербайджанської компанії SilkWay Airlines та 5 літаків (4 – Ан-148, 1 – Ан-178) для Іраку. Крім цього, компанія уклала попередні угоди на постачання понад 70-ти літаків для авіаліній Об'єднаних Арабських Еміратів, Саудівської Аравії та Китаю.

Щодо перспектив розвитку авіабудівних компаній, то, розглядаючи трійку світових лідерів, можна прогнозувати успіх для усіх компаній. Boeing та Airbus Group завдяки постійній та жорсткій конкуренції за лідерство не припинятимуть втілювати нові розробки та технології, аби залишити конкурента позаду. Постійне бажання випередити один одного є найкращим стимулом для розвитку обох компаній. Тому в найближчій перспективі компанії не лише збільшуватимуть обсяги поставок та замовлень, а й внесуть на ринок безліч новітніх розробок. Зокрема, у листопаді 2016 року компанія Airbus Group заявила про те, що через три роки розпочне виробництво перших безпілотних літальних таксі. Такий проект є поштовхом для активізації діяльності Boeing та здійсненню нововведень у відповідь на дії конкурентів.

Канадський Bombardier закінчив 2015 рік зі збитками, але продовжує виробляти та поставляти авіаційну продукцію на міжнародні ринки. Оскільки компанія є світовим лідером у виробництві бізнес-літаків, які займають лівову

частку її доходів, а попит на даний вид суден не зменшується, тому можна спрогнозувати, що в найближчі роки Bombardier збільшить обсяги поставок та відповідно обсяги продажів.

Щодо майбутнього вітчизняного підприємства «Антонов», то у компанії наявний ряд проблем, лише після розв'язання яких даний авіавиробник зможе у найближчій перспективі отримувати доходи та прибутки. Зокрема, однією з проблем, що стримує розвиток компанії, є відсутність серійного виробництва. Вважається, що для налагодження беззбиткового виробництва підприємство повинне випускати 25-30 літаків в рік. Оскільки ДП «Антонов» останні роки отримує хоч якийсь, але прибуток, можна стверджувати, що компанія отримує його за рахунок функціонування підрозділу «Авіалінії Антонова».

Ще однією помітною причиною відставання від лідерів, є відсутність інвестиційних вкладень, які б забезпечили впевненість для компанії та поновили б оборотний капітал підприємства. Проте існують й інші проблеми, що перешкоджають діяльності підприємств, серед яких необхідність організації підтримки експлуатації українських літаків у світі. Потрібно забезпечити продаж не просто літака, а продукту, який би включав обслуговування, лізинг, навчання і підвищення кваліфікації пілотів та інші суміжні послуги. Відкриття такого роду сервісних центрів сприяло б отриманню довіри потенційних споживачів. В квітні 2016 року підприємство заявило, що планує відкрити шість-сім сервісних центрів у Білорусі, Колумбії, Перу та Казахстані. В перспективі такі позитивні зміни сприятимуть росту обсягів замовлень, виробництва та продажу авіатехніки.

Також не менш важливою проблемою є технічна застарілість виробничих потужностей. З року в рік підприємство намагається технічно вдосконалюватися. На модернізацію у 2016 році заплановано видіти 15 млн. дол. США, на оновлення основних фондів – 185 млн. дол. США, що передбачається зробити до 2020 року. Підприємству необхідно закупити фрезерні та токарні верстати, які забезпечили б автоматизацію роботи та прискорення виробничого процесу.

Крім цього, негативним фактором, що стримує діяльність ДП «Антонов» є відсутність інтересу та попиту на внутрішньому ринку. Підприємство здатне в повній мірі забезпечити попит держави та українських авіаліній, проте дані суб'єкти схильні до поставок своїх літаків від іноземних компаній. Позитивні зрушення в даному напрямі відбулися у цьому році, коли підприємство нарешті отримало хоч якісь замовлення від Міністерства оборони України. В перспективі, виконання вже існуючих замовлень, та, можливо, отримання нових.

Висновки. Проаналізувавши статистичні та аналітичні матеріали визначено, що галузь авіабудування на світовому ринку представлена потужними компаніями, які здатні проектувати та впроваджувати власні

розробки, задовольняти потреби споживачів на світовому рівні. Лідером світового авіабудування беззаперечно є американський Boeing. Вітчизняне підприємство здатне конкурувати зі світовими лідерами лише при виконанні одиничних поставок. Щодо перспектив розвитку українського підприємства «Антонов», то без сумніву воно має потенціал до розвитку і в майбутньому зможе збільшити обсяги виробництва літаків та їх реалізації, отримувати значні прибутки та, можливо, займе високі позиції на світовому ринку авіабудування, але для цього йому необхідно, в першу чергу, подолати всі наявні проблеми, з якими компанія зараз намагається боротися.

В цілому, за підсумками дослідження можна стверджувати, що українське авіабудування дійсно є стратегічно важливим для розвитку національної економіки. Вважаємо, що саме дана галузь, якщо її розвивати, здатна не лише приносити значні надходження до бюджету країни, а й формувати імідж нашої країни на світовій арені.

Науковою новизною дослідження є оцінка конкурентоспроможності авіабудівних підприємств на основі запропонованої методики визначення інтегральної оцінки діяльності компаній та визначення перспектив розвитку вітчизняної авіації.

Перспектива подальших досліджень полягає у можливості в майбутньому розробити стратегію розвитку українського авіабудівного підприємства «Антонов», врахувавши проблеми та конкурентні переваги авіаційної галузі України.

Література

1. Кривов Г. А., Матвиенко В. А., Афанасьєва Л. Ф. Мировая авиация на рубеже XX-XXI столетий. Промышленность, рынки. – К.: КВИЦ, 2003. – С. 296.
2. Wensween J. G. Air Transportation: a management Perspective [Text] / J. G. Wensween, A. T. Wells. – Ashgate Publishing, 2004. – 568p.
3. Приходько Ю. Стратегии конкурентного развития ведущих производителей на мировом рынке гражданского авиастроения / Ю. Приходько // Экономические стратегии. – 2010. – №5. – С. 22-27.
4. Соколов А. С. Современные тенденции слияний и поглощений в аэрокосмической отрасли мирового хозяйства : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. экон. наук : спец. 08.00.14 / А. С. Соколов. – Санкт-Петербург, 2003. – 21 с.
5. Толкачев С. А. Мировой рынок гражданского авиастроения: конец дуополии / С. А. Толкачев, И. Б. Деревянко // Капитал страны. – 02.09.2011 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.kapital-rus.ru/articles/article/190443>
6. Boeing. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.brandreport.ru/boeing/>
7. Airbus S.A.S. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://samolety.org/airbus/>
8. Сайт ДП «Антонов». – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.antonov.com/>
9. The Boeing Company. 2015 Annual Report. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.boeing.com/>
10. Airbus Group. Annual Report 2015. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.airbus.com/>

11. Bombardier. 2015 Activity Report. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://www.bombardier.com/>